

CÜMLEDE ANLAM

CÜMLEDE ANLATIM BİÇİMLERİ

NESNEL ANLATIM: Doğruluğu ya da yanlışlığı kişiden kişiye değişmeyen, kanıtlanabilir olan ifadelere nesnel anlatım denir.

- Çocuklar yoldan geçenlere bakıp gülüşüyordu.
- Yarışmada jüri üyesiydim.

ÖZNEL ANLATIM: Doğruluğu ya da yanlışlığı kişiden kişiye göre değişebilen ifadelerdir.

Öznel anlatımlarda kişisel duygu ve izlenimlere yer verilir.

- Bu kitap her yönüyle çok etkileyici.
- Amasya, ülkemizin en güzel şehridir.

DOĞRUDAN(DÜZ) ANLATIM: Kişinin kendi düşüncesini yine kendi ifadesiyle anlatmasına veya herhangi bir kişiye ait bir sözü hiçbir değişikliğe uğratmadan olduğu gibi aktarmaya doğrudan anlatım denir. Bu tür anlatımlarda söz başkasından alınmışsa genellikle tırnak içinde gösterilir.

- Bugün onu daha neşeli görüyorum.
- Sait Faik: "Sanatta her şey insanı sevmekle başlar." diyor.
- Mehmet Kaplan'ın dediği gibi, "Eğitimin temeli öğretmenlerdir."

DOLAYLI ANLATIM: Herhangi bir kişiye ait bir sözün biçim bakımından değiştirilerek aktarılmasıdır. Dolaylı anlatımda başkasının sözü sadece biçim bakımından değiştirilir, anlam değiştirilemez.

- Sait Faik, sanatta her şeyin insanı sevmekle başlayacağını belirtiyor.
- Mehmet Kaplan, eğitimin temelini öğretmenler olduğunu ifade etmiş.

MECAZLI ANLATIM: İçinde mecazlı sözlerin bulunduğu cümlelerdir.

- Soruma **doyurucu** bir cevap alamadım.
- Konuşmalarımı can kulağıyla dinledi.

ÖRTÜLÜ ANLAM: Cümlede doğrudan söylenmeyen ancak cümlenin anlamından çıkarılacak farklı yargılar bulunan cümlelerdir.

- Kardeşim artık erkenden uyuyor. (Eskiden geç

ÇEŞİTLİ DUYGU, DÜŞÜNCE VE DURUMLARI BİLDİREN CÜMLELER

VARSAYIM: Aslında gerçekleşmemiş bir olay ya da durumu gerçekleşmiş gibi düşünmeye **varsayım** denir. Cümlede varsayım anlamı **diyelim ki, tut ki, farz et ki, kabul edelim ki, düşünelim ki** gibi kalıplaşmış sözlerle kazandırılır.

- Diyelim ki sınavı kazandın, nereye yazarsın?
- Tut ki parayı bulduk, nasıl hissederdin?

ÜSLUP (DİL VE ANLATIM): Yazarların eserlerinde uyguladıkları dil ve anlatım özelliklerinin tümüne üslup denir. Bir sanat eseri için "**Nasıl anlatıyor?**" sorusu üslubu gösterir.

Örn: "Yazar, öyküsünde kişileri yöresel ağızlarla konuşturmuş. cümlesi ise yazarın üslubuyla ilgilidir. "Şair, şiirlerinde yalın bir dil kullanmıştır." cümlesinde de şairin üslubuna yer verilmiştir.

İÇERİK: Metinde ne anlatıldığından yani konudan bahsediliyorsa içerik söz konusudur "**Ne anlatıyor?**" sorusu konuyu gösterir.

Örn: "Bu öykü köyden kente göçü anlatıyor." cümlesi içerikle ilgilidir.

ÖN YARGI (PEŞİN HÜKÜM): Bir olay veya kişi hakkında önceden karar vermektir.

Ön yargı olumlu veya olumsuz olabilir.

* Bu soruyu kimse çözemez.

* Bu takım bu sene şampiyon olur.

YAKINMA(SİKAYET): Herhangi bir durum, olay ya da kişiyle ilgili olarak dert yanma, sızlanma, **şikayette bulunmaktır.**

- Çocuğunuz az çalışıyor, ders dinlemiyor.
- Çok yetenekli ama haylazlık yapıyor.

SİTEM: Bir kişi, durum ya da söz karşısında hissedilen **kırgınlık**, alınganlık gibi duyguların öfkelenmeden ifade edilmesidir.

- Bizi düğüne çağırmadılar, alacakları olsun.
- Nasıl oldu da beni hatırlayabildin?
- Kırk yılda bir çağrılarına cevap verir.

⇒ **Sitem cümleleri ile yakınma cümleleri arasındaki**

OLASILIK (İHTİMAL): Gerçekleşmesi mümkün olan bir olay ya da durumu ifade eden yargılardır.

* Çocuklar şimdi Ankara'ya varmıştır.

* Bu sınavdan iyi not alabilirim.

* Geç kaldığına göre otobüse yetişememiş olmalı.

TAHMİN: Akla, sezgilere, tecrübelerle gözlemlere veya birtakım verilere dayanarak, olacak bir şeyi önceden kestirebilme sonucunda ortaya çıkan cümlelerdir.

» Annem meraktan patlıyordur şimdi.

» Gökyüzü bulutlarla doldu, yağmur yağabilir.

» Şu anda öğretmen derse başlamıştır.

*** **Olasılık cümleleri ile tahmin cümleleri arasındaki fark şudur:** Olasılıkta bahsedilen şey için "Öyle de olabilir, böyle de olabilir." anlamı hakimdir.

Tahmin anlamlı cümlelerde bunu görmeyiz. Tahmin anlamlı cümlelerde tecrübelerden hareketle "emin oluş" havası vardır. Olasılık anlamlı cümlelere göre, tahmin anlamlı cümlelerde "kesinlik anlamı" daha yoğundur.

ABARTMA (MÜBALAĞA): Bir nesneyi ya da durumu olduğundan fazla veya az (büyük ya da küçük) göstermektir.

- Hasta ateşler içinde yanıyor.
- Dünyalar kadar kitabı var.
- Bir of çeksem karşıki dağlar yıkılır.

KARARSIZLIK(İKİLEM): Herhangi bir konuyla ilgili olarak karar verememeyi ifade eden cümleler.

» Tiyatroya mı gitsem, sinemaya mı?

» Aşağı tükürsem sakal, yukarı tükürsem bıyık.

BEĞENME: Bir şeyi iyi ve güzel bulma, ondan hoşlanma, onu takdir etmedir.

- Bu evin çok güzel bir manzarası var.
- Yazar, çok güzel bir öykü yapmış.

PIŞMANLIK: Yaptıklarının yanlışlığını görüp üzülmektir. Geçmişte yapılmayan şeylerle ilgilidir.

- Keşke sınava daha iyi hazırlansaydım.
- Bu sözleri söylememeliydim.

HAYIFLANMA: Geçmişte yapılmayanlar, elden kaçırılanlar için duyulan üzüntüye **hayıflanma** denir. Hayıflanma cümleleri, bir kişinin geçmişte yapmadığı bir işten dolayı duyduğu üzüntüyü anlatan

CARESİZLİK: Herhangi bir olay veya durum karşısında bir şey yapamama, çaresiz olma.

- Araba göz göre göre yandı.
- İşler kötü gidiyor, elimden bir şey gelmiyor.

KARAMSARLIK: İçinde bulunulan duruma, geleceğe olumsuz bakmaktır.

- Bu sınavı asla kazanamam.
- Geleceğimden endişeliyim.

UYARI: Herhangi bir konu veya sorun üzerine dikkat çekme, insanları uyardır.

- Burada denize girmek tehlikelidir.
- Piknik bittikten sonra ateşin söndüğünden emin olmalıyız.

TANIMLAMA: Bir varlığın veya kavramın ne olduğunu belirten cümlelere **tanım cümlesi** denir. Tanım cümleleri "**Bu nedir?**", "**Bu kimdir?**" sorularına cevap verir. Tanımlar genelde nesnel fakat tanım cümleleri öznel de olabilir.

* Gözler, kalpteki duyguları yansıtan aynadır.

* Ünlü kişilerin kendi yaşamlarını anlattıkları yazılara otobiyografi denir.

BIKKINLIK (USANÇ):

- Böyle filmleri izlemekten gına geldi.
- Yine mi aynı yemeği yiyeceğiz?
- Şu işten bir kurtulabilseydik.

KÜÇÜMSEME: Bir şeyin özelliklerine değer ve önem vermemek, küçük görmek.

- Böyle bir şiiri çocuklar da yazar.
- Birkaç dersten iyi not aldı diye kendini dahi sanıyor.

AZIMSAMA: Bir şeyin miktar olarak umulandan az olduğu yargısına varmak, daha fazlasını istemek, az görmek, az bulmak.

- Bu paraya iş yapılmaz ki...
- Bu maaş ev kirasına bile yetmez.
- Bu not beni tatmin etmedi.

EŞİTLİK: herhangi bir konuda eşitlik olduğunu ifade eden cümlelerdir.

- Her öğrenci bu konuda üç soru hazırlayacak.
- Kazandıkları paraları kardeş payı ettiler.

AŞAMALI GERÇEKLEŞME (DURUM):

uyuyormuş)

- Beni yalnız sen anlıyorsun burada.(Başka kimse anlamıyormuş)

- Toplantıya Mert de gelmiş.(Başkalrı da gelmiş.)

ELESTİRİ(DEĞERLENDİRME): Bir sanatçı veya sanat eseri hakkında olumlu veya olumsuz bir değerlendirme yapmaya denir.

*Sözcük seçimindeki özensizlik şiiri basitleştirmiş.

*Sanatçı, konu bize çok etkileyici şekilde aktarmış.

ÖZ ELESTİRİ:Kişinin kendi yaptığı davranışların olumlu veya olumsuz yönlerini belirtmesidir.

*Zamanı iyi kullanmadığım için sınavda başarısız oldum.

TASARI: Gelecekte yapılması planlanan işlerin belirtildiği cümlelerdir.

» Önümüzdeki ay tatile çıkmayı düşünüyorum.

» Yeni kitabımda farklı bir konu işleyeceğim.

ÖNERİ: Bir konuya çözüm getirmek için öne sürülen düşünce veya tekliftir.

- Biraz daha çalışırsanız daha iyi olur.
- Bu sınav sistemi en kısa zamanda değişmelidir.

SAŞMA: Beklenmeyen bir durum karşısında ne yapacağını, nasıl davranacağını bilememe, hayrete düşme anlamı taşıyan cümlelerdir.

» Böyle ansızın gideceğini hiç düşünmemiştim.

» Sınav sonucunu çok yüksek beklerken düşük gelmesin mi!

» Ne, demek doktor oldun!

SEVİNÇ: İstenen veya hoş giden bir şeyin olmasıyla duyulan sevinci anlatan cümlelerdir.

» Yaşasın, sonunda tatil başladı!

» Üniversiteyi kazandı için etekleri zil çalıyor.

» Yıllardır görmediği oğlunu görünce ayakları yerden kesildi.

ÜZÜNTÜ: Bir kişinin bir olay veya karşısındakinin durumuna duyulan üzüntüyü ifade eden cümlelerdir.

» Sınavdan kötü not aldığımı görünce moralim bozuldu.

» O güzelim kadın, birkaç yılda çöküp yaşlandı.

» Zavallı adam, çocuklarını yetiştirebilmek için ne acılar çekti.

ENDİŞE(KAYGI/KORKU): Olumsuz, kötü bir durumun gerçekleşme olasılığından dolayı duyulan

fark şudur: Sitem cümlelerinde bir durumdan veya bir kişiden duyulan rahatsızlık **kişinin kendisine** söylenir, yakınma cümlelerinde ise bir durumdan veya bir kişiden duyulan rahat-sızlık **başkalarına** anlatılır.

GERÇEKLEŞMEMİŞ BEKLENTİ: Gerçekleşmesi beklenen davranışlar bazen gerçekleşmeyebilir.

» Bizi bu sefer daha sıcak karşılayacağını düşünmüştük.

» Söзде beni de işe alacaktı.

YADSIMA(İNKAR/REDDETME): Yadsıma cümleleri, yapılan bir şeyin yapılmadığını, söylenen sözün söylenmediğini veya tanık olunan bir şeyin bilinmediğini ifade eden cümlelerdir.

» Bütün bunları ben mi söylemişim!

» Kim demiş o camı benim kırdığımı!

» Ben hiç böyle bir şey yapar mıyım?

KANIKSAMA(ALIŞMA): Sürekli meydana gelen bir olayın artık kişinin üzerinde etki yaratmamasını yani alışmayı ifade eden cümlelere denir.

* Benzine yapılan zamlar artık insanların tepkisini çekmiyordu.

* Bu yoğun trafik artık beni sinirlendirmiyor.

* Onun kırıncı sözlerine eskisi kadar aldırış etmiyor.

KARARLILIK:Verilen bir kararda direnme ve o karardan vazgeçmeme anlamı taşıyan cümlelere denir.

* Bu yıl mutlaka Sivas'a gideceğim.

* Kim ne derse desin ben verdiğim sözü tutacağım.

* Kimse beni bu yoldan alıkoymaya kalkmasın.

ONAYLAMA: Yapılan bir işin ya da davranışın yerinde ve doğru olduğunun kabul edildiği cümlelerdir.

Evet, peki, tamam, oldu, anlaştık, pekala vb. sözcükler geçer.

* Öğretmenine saygı göstererek yerinde bir davranış sergiledi.

* Aferin sana, son saniyede topu potaya atman doğru bir hareketti.

*Tamam, yarın ben de geleceğim.

KESİNLİK: Şüphe ve olasılık barındırmayan, anlamında kesinlik olan cümlelerdir. Genelde nesnel anlatımlı cümlelerdir.

» Bu yörenin dereleri kışın donar.

cümlelerdir.

ÖZLEM(HASRET): Bir kişiye, yere veya duruma kavuşma isteğidir.

- O güzel günler bir daha gelse.

- İstanbul'daki günlerim gözümde tütüyor.

GÖRÜŞ: Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargıyı belirten cümlelerdir.

» Resim sanatı insanı dinlendirir.

» Hepimiz hatalarımızdan ders çıkarmalıyız.

» Bu projedeki eksikleri gidermeliyiz.

GÖZLEM: Bir varlığın, durumun veya olayın niteliklerini gözleme dayalı olarak anlatan cümlelerdir.

» Yazarın çalışma masası darmadağındı.

» Çocuk bizimle konuşurken sürekli sallanıyordu.

YORUM: Bir konuyla, olayla, durumla, düşünceyle ,görülüp duyulanlarla ilgili anlatıcının kendince bir anlam çıkardığı cümlelerdir.

* Başarısızlığının nedenini düzenli çalışmamasına bağlıyorum.

* Elindeki paketi çantasına attı,herhalde ne olduğunu anlamamı istemedi.

* Şairin insanı etkileyen bir dili vardı.

MERAK:Bir konuyla ilgili duyulan merak ifade eden cümlelerdir.

* Polisler buraya niye geldi acaba?

* Karşı daireden gelen sesler neydi ki?

TERCİH(SEÇENEK):Birden fazla olan durumun arasından birinin seçilmesini ifade eden cümlelerdir.

*Ya bu deveyi güdersin ya da bu diyardan güdersin.

*Evet mi hayır mı cevap ver artık?

GERÇEKLEŞMEMİŞ NİYET:Yapılması planlanan bir şeyi yapmaktan vazgeçmeyi anlatan cümlelerdir.

* Hafta sonu gidecektik ama başka bir yere gittik.

*Ehliyet sınavına girecektim, zor geldi vazgeçtim.

CÜMLELERDE ANLAM İLİŞKİLERİ

KOŞUL (ŞART) İLİŞKİSİ: Bir olayın veya durumun gerçekleşmesinin, başka bir olayA veya duruma bağlı olduğunu belirten cümlelerdir. **Türkçede koşul anlamı asıl olarak “-se” şart ekiyle sağlanır. “ise”, “-ince”, “-dikçe”, “mi”, “ama”, “üzere”, “yeter ki” ile de koşul anlamı sağlanabilir.**

Bir durumun olumlu ya da olumsuz yönde giderek aşama gösterdiğini anlatan cümlelerdir.

- Çiftlikte üretim gittikçe artıyor.
- Havalar günden güne ısınıyor.
- Arabanın sesi yavaş yavaş duyulmaz oluyor

AMAC- SONUÇ İLİŞKİSİ: Eylemin hangi amaca bağlı olarak gerçekleştiğinin belirtildiği cümlelerdir.

Amaç —sonuç cümleleri, yükleme sorulan “**hangi amaçla?**” sorusuna cevap verir.

* **-mak için, diye, üzere amacıyla** gibi sözcükler ve **-e/-a** durum eki cümlede amaç ilgisi kurar.

» Ehliyet almak için kursa gittim.

» Yurt dışına yabancı dil öğrenmeye gitti.

» Geçmiş olsun demek için uğradım.

» Bildiklerini anlatmak üzere karakola başvurdu.

» Kilo vereyim diye spor yapıyor.

» Yazar, şirin görünmek maksadıyla iyi davranıyor.

» Ona sık sık öğüt verirdi; iyi bir insan olsun diye.

NOT: "için" yerine "amacıyla" getirince anlam bozulmazsa o cümle amaç-sonuç cümlesidir.

NEDEN(SEBEP)-SONUÇ İLİŞKİSİ: Bir eylemin hangi gerekçeyle veya hangi sebeple yapıldığını bildiren cümlelerdir. Bu cümlelerin yüklemine “**niçin?**” , “**neden?**” soruları sorulduğunda cevap alınabilir..

Genellikle “**ile , diye, yüzünden, sebebiyle, çünkü, -diğinden, -dığı için, -den dolayı, -den, -mesi** vb. ek ve sözcükler sebep sonuç ilgisi kurar.

» Geç yattığım için erken kalkamadım.

» Çok konuşmaktan dilim şişti.

» Pencerenin açılması ile kağıtlar dağıldı.

» Eve geç geldi, çünkü toplantısı uzun sürmüştü.

» Sessiz kalması babasını kızdıırıyordu.

» Balkonda oturmasının nedeni içerinin çok sıcak olmasıdır.

» Okulların açılmasıyla masraflar arttı.

» Yağmur yağınca maç iptal oldu.

» Malzeme yetersizliğinden inşaat yarım kaldı.

****Bazen birden fazla cümle art arda sıralanarak neden-sonuç cümlesi oluşturabilir:*

» Çiçekleri gece sula; daha çabuk büyür.

» Bir daha böyle konuşma; beni üzüyorsun.

****NEDEN=SEBEP=GEREKÇE hepsi aynı anlamdadır.*

NOT:Neden-sonuç ile amaç sonuç ilişkilerini karıştırmamak için şu yol izlenir:

<p>kaygıyı anlatan cümlelerdir.</p> <p>» Acaba yolda başlarına bir şey mi geldi?</p> <p>» Bu kadar bekledik ama ya gelmezse...</p> <p>BEKLENTİ: Gerçekleşmesi beklenen davranış ve işleri bildiren cümlelerdir.</p> <p>» Sınavdan yüksek not almayı umuyorum.</p> <p>» Annem doğum günümde bana en sevdiğim oyuncak alacak.</p>	<p>» Ders bitmiştir, herkes dışarı çıksın.</p> <p>» Ayılar somon balığını sever.</p> <p>DAVRANIŞ: Birine veya bir şeye karşı sergilenen hâl, hareket, muamele, tavır ve tutumları anlatan cümlelerdir.</p> <p>» Yıllardır görmediği dayısına doyasıya sarıldı.</p> <p>» Ev sahibi bizi çok sıcak karşıladı.</p>	<p>» Ödevini yaparsan oyun oynayabilirsiniz.</p> <p>» Temiz bir dünya istiyorsan yerlere çöp atma.</p> <p>» Müzik dinleyebilirsin ama sesini fazla açmayacaksın.</p> <p>» Bizim buralara yağmur yağdıkça her yer toprak kokardı.</p> <p>» Akşama geri vermek üzere bu kitabı alabilirsin.</p> <p>» Akşam baban gelsin, alışverişe çıkarız.</p> <p>» İsteddiğin her şeyi alırım, yeter ki sınıfını geç.</p>	<p>1- Cümlede "için" varsa: "için" yerine "amacıyla" getirince anlam bozulursa o cümle neden-sonuç cümlesidir. Neden-sonuç cümlelerinde "...diği için" kullanılırken amaç-sonuç cümlelerinde "...mek için" kullanılır.</p> <p>2- Yükleme önce "hangi amaçla?" sorusu sorulur. Cevap varsa amaç-sonuçtur. Cevap yoksa "neden?" sorusu sorulur cevap varsa neden-sonuçtur.</p>
<p>KARŞILAŞTIRMA İLGİSİ: Birden fazla varlık, kavram ya da durumun karşılaştırıldığı cümlelerdir. Karşılaştırmada benzerlik, farklılık, üstünlük gibi değişik durumlar ifade edilir. Karşılaştırma ilgisi "<i>gibi, kadar, en, daha, çok, göre, fazla</i>" gibi sözcüklerle kurulur.</p> <ul style="list-style-type: none"> Edebiyat türlerinden şiiri daha çok severim. En başarılı sporcu takımdan ayrıldı. Ali de Ahmet kadar çalışkandır. Hava düne göre daha soğuk. <p>BİRLİKTEKİ İLGİSİ: " ile, de, ve" bağlaçları; "ve, ile" edatı tarafından sağlanır.</p> <ul style="list-style-type: none"> Okula kardeşimle gittim. Annem ve ablam çamaşır yıkıyor. <p>ARAÇ(VASITA) İLGİSİ: Bu ilgi ile edatıyla sağlanır.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ankara'ya otobüsle gideceğim. Tahtaları fırça ile temizledim. <p>AYNI CÜMLE İÇİNDE KARŞIT (ZİT) DURUMLAR İÇEREN CÜMLELER(TEK CÜMLEDE İNCELENİR):</p> <p>Aynı cümlede olayların ya da kişilerin zıt özelliklerinin bir arada verilmesidir.</p> <ul style="list-style-type: none"> Et, faydalı bir yiyecektir;ama çok yenilirse zararlı olabilir. Sesi çok güzel ama yine de dinleyenleri canından bezdiriyor. <p>YAKIN ANLAMLI CÜMLELER: Yakın anlamlı cümlelerde ise aynı öz, aynı ruhu taşıyan iki cümle vardır. Aşağıdaki cümleler yakın anlamlıdır:</p> <p>» Hayatını insanların mutluluğuna adamıştı.</p> <p>» İnsanları mutlu etmek için ömür boyu çalışmaktan zevk aldı.</p> <p>KARŞIT (ZİT) ANLAMLI/ÇELİŞKİLİ CÜMLELER(BİR DEN FAZLA CÜMLEDE İNCELENİR):</p> <p>Anlamca birbirine zıt olan, birbiriyle çelişen</p>	<p style="text-align: center;">ATASÖZLERİ</p> <p>Söyleyeni belli olmayan halkın ortak malı olan, genel kural niteliğindeki ders ve öğüt verici özlü sözlerle atasözü denir. <i>Atasözlerinin hepsi tamamlanmış bir yargı bildirir. Bu nedenle atasözleri cümle değeri taşır.</i></p> <p>Atasözlerinin Özellikleri:</p> <p>1. Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Bu yüzden atasözünü oluşturan sözcükler yerine başka sözcükler getirilemez, sözcüklerin sıralanışında da değişiklik yapılamaz.</p> <p>» Damlaya damlaya <u>deniz</u> olur./Yanlış-Göl olur</p> <p>2. Atasözlerinde çoğunlukla geniş zaman kipi kullanılır. Öğüt niteliğindeki atasözlerinde emir kipi de sık sık kullanılır. Diğer kiplerle çekimlenmiş atasözleri de vardır ama bunlar sayıca çok değildir.</p> <ul style="list-style-type: none"> Görünen köy kılavuz istemez. Bin bilsen de bir bilene danış. Ateş düştüğü yeri yakar. <p>3. Atasözleri çoğunlukla mecaz anlamlıdır.</p> <ul style="list-style-type: none"> Mum dibine ışık vermez. Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. <p>4. Bazı gerçek anlamlı atasözleri de vardır.</p> <ul style="list-style-type: none"> Bugünün işini yarına bırakma. Dost ile ye, iç, alışveriş etme. Akıl yaşta değil baştadır. Akıl için yol birdir. Bin dost az, bir düşman çok. Akıllı düşman,akılsız dosttan hayırlıdır. 	<p style="text-align: center;">DEYİMLER</p> <p>En az iki sözcüğün genellikle gerçek anlamından uzaklaşarak kalıplaşması ile oluşan söz gruplarıdır.</p> <p>Deyimlerin Özellikleri:</p> <p>1. Kalıplaşmış sözlerdir. kalıplaşmış sözlerdir. Bu yüzden deyimleri oluşturan sözcükler yerine başka sözcükler(eş anlamlı olsa da) getirilemez, sözcüklerin sıralanışında da değişiklik yapılamaz.</p> <p>»<u>Sürahiden</u> boşalırcasına yağmak /Yanlış-Bardaktan</p> <p>2. Deyimler çoğunlukla mecaz anlamlıdır.</p> <ul style="list-style-type: none"> Pireyi deve yapmak Karnı zil çalmak <p>3. Gerçek anlamlı deyimler de vardır ama sayıları çok azdır.</p> <ul style="list-style-type: none"> Çoğu gitti,azı kaldı. Ağzına bir şey koymamak. İyi gün dostu Alan razı satan razı <p>4. Deyimler genel yargı bildirmez, öğüt vermez, genel kural niteliği taşımaz. Deyimler çeşitli durumları daha güzel ifade etmek için kullanılır.</p> <ul style="list-style-type: none"> Pişmiş aşı su katmak (olmuş bir işi bozma durumu) Eli boş dönmek (bir işte umduğunu bulamama durumu) Etekleri zil çalmak (sevinme durumu) <p>6. Deyimlerin büyük bölümü mastar halinde bulu-</p>	<p>Atasözleri ve Deyimlerin Ortak Özellikleri:</p> <ol style="list-style-type: none"> Çok eski zamanlardan günümüze ulaştıkları için kimin tarafından söylendikleri belli değildir. Kısa ve özlü sözlerdir. Yani az sözcükle çok şey anlatırlar. Kalıplaşmış sözlerdir. Herhangi bir değişikliğe uğramazlar. Genellikle mecaz anlam taşırlar. <p>Atasözleri ile Deyimler Arasındaki Farklar:</p> <ol style="list-style-type: none"> Atasözleri cümle şeklindeyken, deyimler çoğunlukla söz grubu şeklindedir. İşleyen demir ışıldar. (atasözü) İki yakası bir araya gelmemek (deyim) <p>2. Atasözleri tüm zamanlar için ve herkes için geçerlidir. Deyimler ise anlık durumlar için ve sözü söyleyen kişi ya da kişiler için geçerlidir.</p> <p>"Öfkeyle kalkan zararlar oturur" sözü her zaman ve herkes için geçerli olduğu için atasözüdür</p> <p>» "kulak kabartmak" sözü anlık bir durumu bildirdiği için deyimdir.</p> <p>3. Atasözleri topluma öğüt veririrken, deyimler sadece içinde bulunulan durumları bildirir. Yani deyimlerin ders verme özelliği yoktur.</p> <p>» "Çobansız koyunu kurt kapar." sözü ders verdiği için atasözüdür.</p> <p>» "Burnu havada olmak" sözü ise öğüt verme amacı taşımadığı için deyimdir.</p> <p style="text-align: center;">ÖZDEYİŞ (VECİZE)</p> <p>Söyleyeni belli olan özlü sözlerle özdeyiş denir.</p>

cümlelerdir. Bu tür cümlelerde konu genellikle aydır; fakat konuya bakış açısı farklıdır.

» Sanayileşme, çevreye zarar vermektedir.

» Gelişmek isteyen toplumlar, sanayiye önem vermedir.

Bu cümlelerde konu sanayileşmedir. İlk cümlede sanayileşmenin kötü yönü, diğerinde ise iyi yönü anlatılmaktadır.

KINAYELİ ANLATIM İÇEREN CÜMLELER

Cümlede ifade edilen düşüncenin, genellikle alaycı biçimde, tersini kasteden anlatım biçimidir.

Örnek» Okulunu ne kadar çok sevdiğin yirmi gün devamsızlık yapmandan belli.

» Takımımız bu haftaki maçında muhteşem bir oyunla 4-0 mağlup oldu.

CÜMLE YORUMLAMA

1. CÜMLENİN KONUSU:

Cümlede üzerinde durulan kavramlar cümlenin konusunu verir. Sorularda bir cümle verilir ve bu cümlede neyin anlatıldığı, yani cümlenin konusu sorulur.

Yapılması gereken, verilen cümleyi yorumlayarak anlatılan bir iki söz ile ifade etmektir. Bunun için cümleye “Bu cümle neyi anlatıyor?” sorusu sorulur ve sorunun cevabı aranır. Alınan cevap cümlenin konusu olacaktır.

Örnek:» Öğretmen bir toplumun yapı taşıdır.

Bu cümlede öğretmen, “yapı taşı”na benzetilmiş.

Taştan yapılan binalarda temel malzeme taş olduğuna göre, bu malzeme olmadan bina yapılamaz. Öğretmen için toplumun yapı taşı olduğuna göre, toplumun ortaya çıkması için öğretmene ihtiyaç var demektir. Öyleyse toplumun oluşmasında öğretmen çok önemlidir. Yani bu cümlenin konusu, anlatmak istediği, “öğretmenin önemi”dir.

» Gelecek nesillere yaşanır bir dünya bırakmak için çevreyi korumalıyız.

Bu cümlede çevrenin korunması gelecek nesillere sağlıklı bir dünya bırakma gerekçesine bağlıyor.

Öyleyse bu cümlede “çevrenin korunmasının gerekliliğini” anlatıyor diyebiliriz.

5. Atasözlerinin bazıları aynı veya yakın anlamlıdır.

» Mum dibine ışık vermez. ↔ Terzi kendi söküğünü dikemez.

» Körle yatan şaşı kalkar. ↔ Üzüm üzüme baka baka kararır. ↔ İsin yanına varan is, misin yanına varan mis kokar. ↔ Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan.

6. Atasözlerinin bazıları zıt(karşıt) anlamlıdır yani birbiriyle çelişkilidir.

» Fazla mal göz çıkarmaz. → Azıcık aşım, kaygısız başım.

» İyilik eden iyilik bulur. → İyilikten maraz doğar.

» Öfke ile kalkan zararlar oturur. → Öfke baldan tatlıdır.

3. CÜMLEDEN ÇIKARILABİLECEK YARGI

Bir cümle verilir ve bu cümlede anlatılmak istenenin veya cümleden çıkarılabilecek yargının ne olduğu sorulur.

Bu tip soruların çözümünde yapılması gereken, verilen cümleyi yorumlayarak cümlenin söyleniş sebebinin bulunmasıdır. Çünkü hiçbir cümle boş yere söylenmez, her cümlenin bir söyleniş amacı vardır. İşte bu tip sorularda bize düşen onu bulmaktır. Biz buna cümlenin ana düşüncesi de diyebiliriz.

“Bu cümlede yazar bize ne demek istedi?” sorusuyla anlatılmak isteneni bulabiliriz.

Örnek

» Yazar, eserlerinde günlük hayatta olan şeyleri olduğu gibi, hiçbir abartmaya gitmeden anlatmıştır. Bu cümlede yazar, eserlerinde günlük hayatı olduğu gibi anlatmışsa toplumun yaşamını işlemiş demektir. Öyleyse bu cümlede anlatılmak isteneni “Yazar, eserlerinde içinde yaşadığı toplumu anlatmıştır.” şeklinde ifade edebiliriz.

» İnsan, bazı şeyleri söylemeyi seçtiği için değil; onları belli bir biçimde söylemeyi seçtiği için ‘yazar’dır.

Bu cümlede, “bazı şeyleri söyleme” sözüyle, konu; “belli bir biçimde söyleme” sözüyle, üslup kastedilmiştir. Bu sözlerden hareketle cümlede, bir insanı yazar yapan şeyin işlediği konunun değil, üslubunun olduğu anlatılmak istenmiştir.

nur; kip ve kişi eklerini alarak çekimlenerek cümle biçimine girebilir.

- Küplere binmek (Küplere bindi.)
- Beni can evimden vurdu.
- Etekleri zil çalıyordu.

7. Tamlama biçiminde deyimler de vardır:

» Eski kurt » Ayaklı kütüphane » Kara gün
» Püf noktası » Baba ocağı

NOT: Bitişik yazılan sözcükler mecaz anlamlı olsalar da deyim sayılmaz.

- Dedikodu (Deyim değildir.)
- Hanımeli (Deyim değildir.)
- Vurdumduymaz (Deyim değildir.)

Örnek

» Mehmet’in kardeşi dün de okula gitmedi.

Bu cümleden çıkarılabilecek ve çıkarılamayacak anlamları bulalım:

1. “Mehmet evin tek çocuğu değildir.”
2. “Mehmet ‘in kardeşi 0-6 yaş arasında değil.”
3. “Mehmet ‘in kardeşi bugün de okula gitmemiş.”
4. “Mehmet kardeşinden başarılıdır.”

Yukarıdaki cümlelere baktığımızda 1. cümle kardeş, 2. cümle okul, 3. cümle dün de sözcüklerinden çıkar. 4. cümleyi verilen cümleden çıkaramıyoruz.

5. CÜMLE TAMAMLAMA

Verilen cümlelerde veya karşılıklı konuşma metinlerinde boş bırakılan yerlerin anlam bütünlüğünü ve uyumunu sağlayacak şekilde doldurulmasıdır.

Yapılacak iş, cümlenin gelişinden çıkarılan anlam doğrultusunda boşlukları doldurmaktır. Bu yapılırken dil bilgisi kuralları göz önünde bulundurulmalıdır. Yani eklenecek sözcüklerin hem anlamca hem de yapıca cümleye uygunluk taşıması gerekir.

Tamamlanacak ve tamamlayacak cümleler ya da sözler arasında;

– Anlamsal ilişki doğru kurulmalıdır.

– Zaman ve kişi yönünden uyum olmalıdır.

– Cümleleri anlamca bağlamak için uygun bağlaçlar kullanılmalıdır.

Özdeyişler genellikle çeşitli alanlarda bilgi sa-hibi olmuş ünlü kişilerin söylediği anlamca zengin sözlerdir.

Ünlü bir kişinin söylediği her söz özdeyiş sayılamaz. Sözün güzel olması ve derin anlamlar taşıması gerekir.

- Hayatta en hakiki mürşit ilimdir. (Atatürk)
- Bana bir harf öğretmenin kölesi olurum.(Hz Ali)
- Ön yargıyı parçalamak atomu parçalamaktan daha zordur. (Albert Einstein)
- Kalem kılıçtan keskindir. (Napolyon)
- Adalet mülkün temelidir. (Hz Ömer)

Örnek Soru

1. aynı şeyleri
2. başkalarının düşüncelerini
3. dinleyerek de
4. okuyarak
5. yapabiliriz
6. nasıl öğreniyorsak

Yukarıdaki sözcük ve sözcük gruplarıyla anlamlı bir cümle oluşturmak için sıralama nasıl olmalıdır?

- A) 2 – 6 – 3 – 1 – 4 – 5
- B) 1 – 3 – 5 – 6 – 4 – 2
- C) 2 – 4 – 6 – 1 – 3 – 5
- D) 3 – 5 – 1 – 2 – 4 – 6

Çözüm:

Bu sözcüklerle anlamlı ve kurallı bir cümle oluşturmak istesek, ilk önce yüklemi bulmalıyız. Burada yüklem, beşinci sözcük olan “yapabiliriz” sözcüğüdür. Seçeneklerdeki sıralamaya beş numaraya biten iki seçenek vardır: A ve C. Sözcükler arasındaki anlam dikkate alındığında da C seçeneğinin sıralamasının daha uygun olduğu görülür. Doğru sıralama şu şekildedir: “Baskalarının düşüncelerini okuyarak nasıl öğreniyorsak aynı şeyleri dinleyerek de yapabiliriz.” **YANIT: C**

7. DÜŞÜNCENİN YÖNÜNÜ DEĞİŞTİREN SÖZCÜKLER

Cümle içindeki kelimeler anlamca birbirini tamamlar. Fakat bir konudan başka bir konuya geçilirken “fakat, ama, lakin, ancak, oysa, ne var

2. CÜMLENİN ANA FİKRİ (ANA DÜŞÜNCESİ)

Bir cümlede asıl anlatılmak istenen fikir veya cümlede verilmek istenen mesaja ana fikir denmektedir.

» Eğer bir romancı yazdığı eserlerin geniş kitleler tarafından okunmasını, beğenilmesini arzu ediyorsa yapacağı ilk iş seslendiği halkın anlayabileceği bir dil kullanmak olmalıdır.

Bu cümlede anlatılmak istenen düşünceyi “Yalın bir dil kullanan sanatçı, daha fazla okunur.” şeklinde öz olarak ifade edebiliriz. Bu da cümlenin ana düşüncesi olur.

» Gerçek şair; halkının dağlarını, çobanlarını, kuzularını, acı ve sevinçlerini anlatandır.

Bu cümlede anlatılmak istenen ise “Şair, milletini anlatan kimsedir.” şeklinde belirtebiliriz.

KALIPLAŞMIŞ CÜMLE YAPILARI

Türkçede kalıplaşmış dil birimleri genellikle dört başlık altında incelenmektedir. Bunlar:

1. Atasözleri
2. Deyimler
3. İki kelimeler
4. Kalıplaşmış sözler

Kalıplaşmış cümle yapıları, kişilere göre değişmeyen, genelde herkes tarafından aynı anlamda ve aynı şekilde kullanılan hazır söz kalıplarıdır.

Kalıplaşmış Cümlelerin Özellikleri

* Kalıp sözlerin konuşmayı süsleme, duyguları daha kısa ve etkili olabilecek şekilde yansıtmaya, anlatımı güçlendirme gibi işlevleri vardır. Mesela, yerinde kullanacağımız bir “**Vay be!**” ya da “**Hayret!**” kalıp sözlerinden biri, herhangi bir durum karşısında duyduğumuz şaşkınlığı kuracağımız birçok cümleden daha iyi ifade edebilir.

* Bu sözler, halkın dilinde önceden belirli bir biçimde girip kalıplaşır; duya duya öğrenilerek hafızada

Dolayısıyla bu cümlede anlatılmak istenen “Bir yazarın neyi söylediğinden çok, nasıl söylediği önemlidir.” şeklinde ifade edebiliriz.

4. CÜMLEDEN ÇIKARILAMAYACAK YARGI

Bir cümle verilir ve bu cümleden çıkarılmayan ya da cümlenin anlamıyla çelişen yargıları bulmamız istenir.

Yapılacak iş verilen cümleyi yorumlayarak cümleden çıkarılabilecek yargıları bulmaktır. Sorular dört seçenekten oluştuğuna göre, seçeneklerin üçündeki yargılar, verilen cümleden çıkarılabilecek niteliktedir. Dolayısıyla cümleden çıkarılabilecek yargılar belirlenince, cümleden çıkarılmayacak yargı kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Bu süreçte cümle çok iyi okunmalı, hangi ifadeden nasıl bir sonuç çıkarılabileceği iyi tespit edilmelidir.

Küfür-beddua bildirenler: Lanet olsun, Allah cezasını versin, Allah kahretsin, Allah bela(sı)nı versin, canı cehenneme, yüzünü şeytan görsün, benden uzak Allah’a yakın ol(sun), Allah bildiği gibi yapsın, boyun devrilsin, sabaha çıkmasın, adı batasınca, huyu kurusun, gözünü toprak doyursun, adı batsın, gözü kör olarsa, sürüm sürüm sürünesin, boğazında kalsın, zıkkımın kökünü yesin, haram olsun, gözüne dizine dursun, Allah’ın belası...

Yeminler-sözler: Yemin ederim, *vallahi*, Allah çarpsın, *yeminler olsun*, yemin billah ederim, *iki gözüm önüme aksın*, hem *vallahi* hem *billahi*, *şurdan şuraya gitmek nasip olmasın*, Allah şahit olsun ki, *vallahi billahi*...

Batıl inançları bildirenler: İyi saatte olsunlar, *Şeytan kulağına kurşun*, Elemtere fiş kem gözlerle şiş...

Hayır dua ve iyi dilek bildirenler: Güle güle oturun, *Allah razı olsun*, Allah ne muradın varsa versin, *Mutlu yıllar*, Doğum günün kutlu olsun, *İyi bayramlar*, bayramınız mübarek(kutlu) olsun, *ellerin dert görmesin*, ağzına sağlık, *Allah uzun*

Böyle sorular seçeneklerden gidilerek de çözülebilir.

Örnek

» Anneme Anneler Günü için bir aldım. Anneler Günü’nde çocuklar annelerine hediye alır. Öyleyse bu boşluğu “hediye” sözcüğüyle tamamlayabiliriz.

6. CÜMLE OLUŞTURMA

Sözcük ya da sözcük gruplarına ayrılmış olarak verilen cümlelerin genellikle anlamlı ve kurallı bir cümle haline getirilmesi istenir.

Yapılacak iş, öncelikle yüklemi belirlemek ve eğer kurallı bir cümle isteniyorsa yüklemi sona yerleştirmek, daha sonra varsa edat gruplarını, bağlaçları ve tamlamaları bulmaktır.

Ayrılık-uğurlama bildirenler: Hoşça kal, *görüşmek üzere*, iyi yolculuklar, *görüürüz*, Allaha ısmarladık, *Elveda*, yolun(uz) açık olsun, *uğurlar olsun*, gözün arkada kalmasın, *Allah’a emanet olun*, gene bekleriz, Hızır yoldaşın olsun, hayırlı tezkereler, *Allah selamet versin*, güle güle, *sağlıcakla kal(ın)*, görüşmek dileğiyle, *bize de buyurun* ...

Duygusal tepkileri dile getirenler (Korku, sevinç, şaşkınlık, acıma, çağrı, umursamazlık, buyruk, sitem, yasaklama, boşvermişlik, beğeni vb.): Güler misin ağlar mısın, *Allah aşkına*, Aklına şaşayım, *Allah iyiliğini versin*, güleriz ağlanacak halimize, *vay canına*, Ne günlere kaldık, *yok canım*, hayrola, *hayırdır inşallah*, ne dese beğenirsin, *şaka yapıyorsun*, amma yaptın, *o sokak senin bu sokak benim*, laf ola beri gele, *laf olsun torba dolsun*, bana göre hava hoş, *nerde akşam orda sabah*, ister inan ister inanma, *gez babam gez*, ağzından yel alsın, *Allah’ım sen bana sabır ver*, ne münasebet, *olur şey değil*, canı(n) sağ olsun, *yorum yok*, adam sen de, *laf aramızda*, ne hali varsa görsün, *almazsa olmaz*, onu bunu bilmem, *keyfin bilir*, yabana atılır cinsten(*gibi*) değil, *ne fayda*, zararı yok, *hayret*,

ki, yalnız, halbuki” gibi anlamın akışını değiştiren sözcükler kullanılabilir. Bu tür sözcükler cümlede anlamın akışını değiştiren sözcüklerdir.

Örnek

» Ahmet çalışkan, dürüst, efendi bir öğrencidir; ama ...
“ama” bağlacından sonra kullanacağımız ifade daha önce kullanacağımız ifadenin zıddı olacaktır.
Ahmet çalışkan, dürüst, efendi bir öğrencidir;

ifade olumlu

ama yazısı güzel değil.

ifade olumsuz

» Hasta adam, iyileşmek için doktor doktor dolaştı; **ne var ki** hastalığına çare bulamadı.
» Ankara güzel, düzenli, planlı bir şehirdir; **fakat** denize kıyısı yoktur.
» Parası yok, arkadaşı yok, gidecek kimesesi yok; **yalnız** temiz bir kalbi var.
» Gelemeyeceğini söyledi, **hâlbuki** vakti vardı.

Bir isteği kabul veya reddetme bildirenler: *Bi zahmet*, Baş üstüne, *eyvallah*, lafı mı olur, *amenna*, lafı bile olmaz, *Allah derim*, emredersiniz, *maalesef*, maatteessüf, *estağfurullah*, başım gözüm üstüne, *başımın üstünde yeriniz var*, bilmukabele, *zahmet olacak ama*, neden olmasın...

Dinleyeni eleştirme, uyarma, tehdit etme bildirenler: Ben sana gösteririm, *benden günah gitti*, benden söylemesi, *dikkat*, dikkatli ol, *kendine dikkat et*, ne zannettin, *ağzına acı biber sürerim*, alacağın olsun, *Allah’tan korkmaz kuldan utanmaz*, bana baksana sen, *sen benim kim olduğumu biliyor musun*, ağzını hayra aç, *Allah’tan kork*, ...ne yazar, *ne yüzle.....*, vay halinize

Genel bir davranış veya düşünce bildirenler: Korkunun ecele faydası yoktur, *tarih tekerrürden ibarettir*, tebdil-i mekanda ferahlık vardır, *her şey olacağına varır*...

Töre, gelenek ve kültürel değerleri yansıtanlar:

Elçiye zeval olmaz, *yediğin içtiğin senin olsun* *gezdiğin gördüğün yerleri anlat*, ellerinizden

saklanır ve yeri geldiğinde kullanılır.

*Kalıp ifadeler, genelde sözcük grubu ya da cümle yapısındadır. Fakat az da olsa tek kelimedenden oluşan kalıp sözler de vardır.

*Kalıplaşmış cümle yapılarının birçoğu gerçek anlamda kullanılır ve tek bir kavramı karşılar.

*Biraz dikkat edilirse kalıplaşmış cümle yapıları kolayca fark edilebilir. Çünkü bu kalıplar günlük konuşma dilinde kullanılan sözlerin önemli bir bölümünü oluşturur.

*Kalıp sözlerin kullanımı yöresel farklılıklar gösterebilir. Aynı anlamda kullanılan bir kalıp söze, yöreye göre eklemeler veya çıkarmalar yapılabilir.

*Kalıp sözler cümle biçiminde kullanılabileceği gibi cümle içinde anlamı destekleyen kelime grubu şeklinde de olabilir.

Bazı Kalıp Sözler ve Kullanıldıkları Yerler:

Selamlaşma-hatır sorma bildirenler: Günaydın, İyi akşamlar, İyi sabahlar, Selamünaleyküm, İyi günler, Merhaba, hayırlı akşamlar, tatlı uykular, iyi dersler, nasılsınız,, ne var ne yok(cevaben iyilik sağlık denir) nasılsınız iyi misiniz, sizin için ne yapabilirim, çoluk çocuk nasıl ...

ömürler versin, başın sağ olsun, Allah utandırmasın, Allah bağışlasın, Allah analı babalı büyütsün, el öpenlerin çok olsun, eline sağlık, Allah bereket versin, ziyade olsun, geçmiş olsun, gözün aydın, ruhu şad olsun, Allah esirgesin, afiyet olsun,, su verenlerin çok olsun, sıhhatler olsun, kolay gelsin, Allah kavuştursun, Allah bir yastıkta kocatsın, Allah yardım etsin, Nazar değmesin, Allah nazardan saklasın, toprağı bol olsun, aklınla bin yaşa, gözün aydın, Berhudar ol, Su gibi aziz ol, çok yaşa (hapşiran birine), sen de gör, hep beraber inşallah, Allah gecinden versin, ölenle ölünmez, mekanı cennet olsun, Allah kalanlara sabır versin, Allah daim etsin, Allah muhtaç etmesin, Allah elden ayaktan düşürmesin, Allah kurtarsın, Allah zihin açıklığı versin, Allah kalbine göre versin, Allah dert verip derman aratmasın, Allah kem gözlerden düşürmesin, Allah devlete millete zeval vermesin, Allah ağzının tadını bozmasın, Allah tamamına erdirdin, bahtın açık olsun, Allah kabul etsin, dostlar sağ olsun, darısı başına, Allah kuru iftiradan saklasın, hayrını gör, Allah rahatlık versin, sabah şeriflerin hayrolsun, sizlere ömür, amin,maazallah

Allah versin, *olur şey değil, yuvarlanıp gidiyoruz, öyle de yok böyle de yok, yemin et, hadi ordan, olacak iş değil, yok daha neler, yaşı ne başı ne, buyur buradan yak, büyümüş de küçülmüş, benden günah gitti, elini ayağını öpeyim, sözüm ona, demem o ki, kırk bir kere maşallah, ne idiği belirsiz, saçmalama, sana ne, bana ne, yerden göğe kadar haklı, hoppala, çok şükür, eksik olsun, nasıl yani, Allah yazdıysa bozsun, tanıştığımıza sevindim...*

Kavuşma-karşılama bildirenler: hoş geldiniz, *hoş bulduk, hoş geldiniz sefalar getirdiniz, kendi eviniz gibi davranın...*

Konuşma sırasında çeşitli durumlarda

kullanılanlar: *Sadede gelelim* senden (sizden) iyi olmasın, *gereğini(saygılarımla) arz ederim*, bana müsaade, *sözünü balla kestim*, gönlünden ne koparsa, *estağfurullah*, rahatsız ediyorum, *rica ederim*, eksik olmayın, *kusura bakmayın*, dünya ahret bacımsın (*kardeşimsin*), *efendime söyleyeyim*, sizi tenzih ederim, *sözüm meclisten dışarı, şerefe, aferin, bravo, gelelim fasulyenin faydalarına, gel zaman git zaman, yediği önünde yemediği ardında, kutlarım ...*

öperim, büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden öperim, ayıptır söylemesi...

Dini inançları bildirenler: *Allah bilir, günah, Allah kerim, kadere meydan okunmaz, Allah'tan geldi, Allah'tan gelene çare bulunmaz, takdir-i ilahi, yazık günah...*

Soru sorup cevap isteyenler: Eş olarak kabul ediyor musunuz, *hemşe(h)rim memleket nere, merhumu nasıl bilirdiniz, sakıncası mı var...*

Özür dileme bildirenler: Pardon, *af edersin*, kusura bakma, özür dilerim...

Minnet, teşekkür bildirenler: Teşekkür ederim, *teşekkürler, sağ ol(un), elin(iz)e sağlık, zahmet oldu...*